

دارو در تاجیکستان

دکتر فریدون سیامک نژاد

اولین چیزی که جلب توجه می‌کرد، صف طولانی مقابل کنترل پاسپورت بود. علی‌رغم این که مسافران زیادی از هواپیما پیاده شده بودند تنها یک نفر پلیس کنترل پاسپورت حضور داشت و با توجه به این که فرم ورود به کشور هم توسط خود پلیس تکمیل می‌شد، مدت زیادی برای ورود به دوشنبه معطل شدیم تا جایی که منتظرین ما در خارج از فرودگاه نگران شده بودند.

۳- از فرودگاه که خارج شدیم، پس از ده دقیقه رانندگی با یک سواری لادای روسی مدل بالا به هتل محل اقامت‌مان رسیدیم. هتل اوستا هتلی ۵ طبقه بود که در یک محوطه پارک مانند قرار داشت. هتلی بازمانده از زمان شوروی سابق بود که در هر طبقه آن تقریباً ۳۸ اتاق وجود داشت.

۴- اولین چیزی که در نزدیکی هتل اوستا جلب توجه می‌کرد، مسجد جامع شهر دوشنبه بود. این مسجد در انتهای خیابانی کوتاه و ۶ متری، منشعب

۱- از وقتی هواپیمایی آریا پرواز مستقیم تهران - دوشنبه را در روزهای شنبه برقرار کرده، سفر به تاجیکستان راحت‌تر شده است. زیرا قبل از برقراری این پرواز، تنها راه سفر هوایی به تاجیکستان، پرواز به مشهد و از آن جا به دوشنبه پایتخت تاجیکستان بود که دشواری‌های خاص خودش را داشت. به هر حال پرواز ما با نیم ساعت تاخیر انجام شد و بعد از دو ساعت پرواز با یک فرود توپولوف ۱۵۶، در ساعت ۱۲/۳۰ به وقت محلی (ساعت آن‌ها نیم ساعت از ما جلوتر است) در فرودگاه دوشنبه به زمین نشست. این را هم اضافه کنم که هواپیمایی آریا که یک شرکت هوایی خصوصی ایرانی است هر هفته شنبه‌ها ساعت ۹/۳۰ از تهران به دوشنبه پرواز و ساعت ۳ بعد از ظهر همان روز به تهران مراجعت می‌کند.

۲- پس از خروج از هواپیما و ورود به فرودگاه،

از خیابان بزرگ و اصلی شهر به نام خیابان رودکی واقع است. در مسجد به حیاط بزرگ و چهارگوشی باز می‌شود که دور تا دور آن قرار است حجره ساخته شود، که در حال ساخت و ساز بودند. دو در ورودی از حیاط به شبستان مسجد باز می‌شود. شبستان بزرگ و حدود ۲۵ صف ۹۵ نفره برای نماز جماعت گنجایش دارد. روی کتیبه سر در ورودی مسجد به خط عربی نوشته شده: *بسم الله الرحمن الرحيم. اذا جاء نصر الله و الفتح. صدق الله العظيم.* این آیه حکایت از پایان سلطه کمونیسم بر این کشور اسلامی دارد. در بالای چهارچوب در ورودی مسجد نیز به خط فارسی نوشته شده: اداره قاضیات مسلمانان تاجیکستان. این مسجد بعد از استقلال تاجیکستان از شوروی سابق ساخته شده و هنوز کاملاً تکمیل نشده است.

۵- کشور تاجیکستان با کشورهای افغانستان، چین، ازبکستان و قرقیزستان هم مرز است. جمعیت تاجیک حدود ۹ میلیون نفر است که حدود ۲ میلیون نفر آن‌ها در روسیه زندگی می‌کنند و ۶ میلیون بقیه در تاجیکستان ساکن هستند. از این تعداد بیش از یک میلیون نفر در شهر دوشنبه پایتخت تاجیکستان زندگی می‌کنند.

۶- واحد پول تاجیکستان «سامانی» است و هر دلار با ۲/۱۵ سامانی برابری می‌کند. جالب است بدانید که پول‌های کمتر از یک سامانی آن‌ها که واحدش دیرم (Diram) است و به شکل ۵، ۲۰ و ۵۰ دیرمی موجود است نیز کاغذی است و تاجیکستان در حال حاضر پول فلزی ندارد. به دلیل اهمیتی که تاجیکستان برای مسایل تاریخی و فرهنگی خود قایل است، عکس‌های روی اسکناس‌های آن‌ها به شرح زیر است:

اسکناس ۱۰۰ سامانی: اسماعیل سامانی، بنیانگذار سلسله سامانیان.

اسکناس ۵۰ سامانی: باباجان غفور اوف، فیلسوف و مورخ تاجیک که برای اولین بار تاریخ تاجیکستان را نوشته است.

اسکناس ۲۰ سامانی: بوعلی سینا، طبیب و فیلسوف ایرانی و به گفته آن‌ها، تاجیک!

اسکناس ۱۰ سامانی: میرسعید علی همدانی، رهبر روحانی تاجیک.

اسکناس ۵ سامانی: صدرالدین عینی، شاعر و نویسنده.

اسکناس ۱ سامانی: میرزا تورسان زاده، نویسنده بزرگ تاجیک.

۷- شهر دوشنبه یک پارک ملی بزرگ دارد که تنها مجسمه لنین در وسط این پارک واقع شده و از گذشته به یادگار مانده است. مجسمه به صورت ایستاده است و دست لنین با انگشت نشانه به جلو اشاره دارد. اشاره به آینده‌ای به زعم خودشان روشن که خیلی زود سراب بودنش ثابت شد.

۸- روزهای ۲۴ و ۲۵ می (May)، روز فارغ‌التحصیلی دوره‌های مختلف درسی است که به آن روزهای «ختم مکتب» می‌گویند. در این دو روز فارغ‌التحصیلان در حالی که روبان پهن و قرمزی را به خود بسته‌اند (به صورت طولی از شانته تا کمر) در شهر به تردد پرداخته و پایکوبی و شادی می‌کنند. این را به این خاطر اشاره کردم که ما روز ۲۴ می (May) وارد دوشنبه پایتخت تاجیکستان شدیم و تردد فارغ‌التحصیلان در شهر، با شکل و شمایلی که شرح دادم بیشتر از چیزهای دیگر جلوه‌نمایی می‌کردند.

۹- بنای یادبود تاجیکستان، یک بنای نعل اسبی

است که مجسمه بزرگ سلطان اسماعیل سامانی در مقابل آن قرار دارد که بعد از استقلال ساخته شده است. دو طرف مجسمه اسماعیل سامانی دو شیر نشسته وجود دارد. پشت بنا فضای بزرگی است که دو طرف آن درخت کاری است و در سر تا سر وسط آن نیز حوض‌های به هم پیوسته وجود دارد که در وسط تمام حوض‌ها نیز فواره‌های زیبا، جلوه خاصی به آن داده است. در بالای بنای نعل اسبی، تاج بزرگی به نشانه تاج پادشاهان سامانی است. در پشت این بنا و در ابتدای فضای سبز و حوض و فواره در یک بلندی به ارتفاع ۹ پله، در یک فضای چهار گوش ۵ متر در ۵ متر، در روی سنگ مرمر که با زنجیره‌های ضخیم تزیینی محصور شده است، نقشه تاجیکستان در دوران حکومت سامانیان نقش بسته است. شمال این نقشه دریای خزر و غرب آن دریای سیاه است. تمام نقشه به زبان روسی نوشته شده و با ۷ شتر که از شمال شرقی به طرف جنوب غربی کشیده شده، مسیر جاده ابریشم نشان داده شده است. در حاشیه این نقشه به فارسی نوشته شده: «دولت سامانیان در عصرهای ۹ و ۱۰» که مقصود قرن نهم و دهم میلادی است. اگر چه مقصود این نقشه، تاجیکستان آن زمان است، ولی در اصل نقشه ایران زمان سامانی است.

۱۰- در مقابل مجلس تاجیکستان ستون بزرگی قرار دارد که بدنه آن دارای نقش و نگاری است که روی سنگ کنده کاری شده، ورودی بدنه آن تصاویری از مزارع کشاورزی و کارخانه‌های شوروی سابق را نشان می‌دهد. در بالای ستون هنوز ستاره سرخ که نماد دوران کمونیسم است، خودنمایی می‌کند. بد نیست این را هم بدانید که

نام کتابخانه ملی تاجیکستان کتابخانه حکیم ابوالقاسم فردوسی است.

۱۱- در میدانی نزدیک دانشکده پزشکی، مجسمه ابوعلی سینا قرار دارد. بزرگ‌ترین بیمارستان دولتی شهر دوشنبه نیز در مقابل دانشکده پزشکی واقع است. نام این بیمارستان دیاکوف (نام پزشک روسی بنیانگذار آن) است که یک بیمارستان دانشگاهی دارای بخش‌های اطفال، داخلی، چشم پزشکی، زنان و مامایی، اورتوپدی و جراحی عمومی است. در داخل بیمارستان ۴ داروخانه وجود داشت که داروسازان آزاد آن‌ها را اجاره کرده بودند. در تاجیکستان به بیمارستان، بیمارخانه و به مطب پزشک هم دکترخانه می‌گویند.

۱۲- قیمت بنزین در تاجیکستان لیتری ۱/۲۵ سامانی (هر سامانی حدود ۲۶۰۰ ریال) است. ماشین ما در جایگاه، ده لیتر بنزین زد. به دلیل گرانی آن قدر دقیق بنزین زد که گویی پمپ بنزین روی ده لیتر تنظیم بود. البته به دلیل ارزش بالای بنزین و هم چنین جلوگیری از حیف و میل آن، راننده‌ها در دفتر پمپ بنزین پول بنزین را می‌دهند و بر آن اساس و از داخل دفتر، پمپ تنظیم می‌شود و کارگر پمپ بنزین تنها شیلنگ پمپ را داخل باک ماشین قرار می‌دهد.

۱۳- علاوه بر تاکسی، ماشین‌های ون (Van) که نقش مینی‌بوس‌های خطی را دارند، کار حمل و نقل شهری را انجام می‌دهند. اتوبوس برقی هم دارند. خیابان‌ها بسیار وسیع و پهن است، ولی ماشین زیاد نیست. به همین دلیل ترافیک وجود ندارد. علی‌رغم قیمت بالای بنزین و هم چنین گرانی قیمت برق، بهای حمل و نقل گران نیست. به طوری که اتوبوس برقی ۱۰ دیرم، مینی‌بوس

۲۰ دیرم و تاکسی ۵ سامانی است. علت گران بودن تاکسی در مقایسه با دیگر وسایل نقلیه، این نکته است که تاکسی تنها یک بار مسافر سوار می‌کند و تا به مقصد رساندن آن مسافر یا مسافران، مسافران دیگری نمی‌گیرد. لازم به یادآوری است که هر دیرم برابر ۲۶ ریال است.

۱۴- حدود ۲۰ کیلومتری شهر دوشنبه به طرف مرز ازبکستان، شهر ایثار واقع است. شهری کوچک با مردمانی که اموراتشان بیشتر با دست‌فروشی می‌گذرد. در اطراف شهر، باقیمانده شهر قدیمی ایثار واقع است که از آن فقط برج و باروی ابتدای شهر باقی مانده است. تصویر این برج و بارو به دلیل ارزش تاریخی آن، پشت اسکناس‌های ۲۰ سامانی نقش بسته است.

در طرف دیگر نیز باقیمانده مدرسه شهر قدیمی ایثار قرار دارد که حجره‌های درسی آن تبدیل به موزه اشیایی شده که از حفاری دور و اطراف به دست آمده است. خلاصه با پرداخت ۱/۲ سامانی، هر فرد می‌تواند تمام این دیدنی‌های شهر قدیمی را نظاره‌گر باشد. در بازار شهر ایثار در بین مغازه‌های مختلف، تعدادی داروخانه هم وجود داشت که بهتر است نام آن را راسته داروفروشان بنامیم. در این داروخانه‌ها بر خلاف داروخانه‌های دوشنبه داروی هندی زیاد بود. بسته‌بندی‌های نه چندان مطلوب داروها حسابی توی چشم می‌زد. با این که دلیل زیاد بودن داروی هندی در این داروخانه‌ها، پایین بودن قیمت آن‌ها به دلیل سطح زندگی نازل مردم شهر ایثار بود، ولی با این همه قیمت آن‌ها، حداقل ۹۰ درصد گران‌تر از مشابه همان داروها در ایران بود. به طور مثال یک بسته ۶ عددی قرص کلوتریمازول واژینال هندی، ۱/۵ سامانی یعنی

حدود ۳۹۰۰ ریال بود، که همین دارو (ساخت کارخانه پارس دارو) قیمت مصرف‌کننده‌اش ۲۱۰۰ ریال است. البته همین ۲۱۰۰ ریال هم اخیراً حدود ۲۰ درصد افزایش یافته و به این قیمت رسیده است. لذا است که باز هم تاکید می‌کنیم که قیمت داروهای تولیدی ایران ارزان (حتی از کشور تاجیکستان که سطح زندگی مردمش بسیار پایین‌تر از مردم ایران می‌باشد) است و باید برای جلوگیری از مصرف بی‌رویه دارو و هم‌چنین کمک به تحقیقات بیشتر و بهتر در کارخانه‌های داروسازی ایران، در قیمت‌گذاری داروهای تولیدی داخل دگرگونی اساسی صورت گیرد.

۱۵- معروف‌ترین و بزرگ‌ترین شهر تاجیکستان بعد از دوشنبه (پایتخت)، شهر خجند در شمال و هم مرز با مزار شریف افغانستان است. مهم‌ترین محصول تاجیکستان پنبه است که به صورت وسیعی توسط دولت کاشته می‌شود. البته گندم هم توسط کشاورزان خصوصی کاشته می‌شود که کفاف مصرف کشور را نمی‌دهد. دامپروری نیز در تاجیکستان رایج است و مردم نیز به نسبت زیاد گوشت می‌خورند. نکته جالب توجه این که مردم تاجیکستان دنبه زیاد مصرف می‌کنند و تقریباً همیشه همراه گوشت، دنبه نیز خورده می‌شود، تا جایی که بعضاً دنبه به لحاظ مصرف زیاد آن وارد می‌شود.

۱۶- داروخانه عمدتاً به صورت مغازه‌های یک دهنه به وسیله یک نفر دکتر داروساز که عمدتاً خانم هستند اداره می‌شود. فاصله الزامی نیست و داروخانه باید حتماً دکتر داروساز داشته باشد. سیستم بیمه در تاجیکستان وجود ندارد. مثلاً در یک فروشگاه بزرگ، یک دکه ۱/۵ در ۱ متر

که یک نفر به سختی داخل آن تردد می‌کرد به نام داروخانه وجود داشت.

در داخل یک فروشگاه مواد غذایی و لوازم آرایشی، یک محل هم به داروخانه اختصاص داشت. داخل آن یک تراکت زیبا از کلیه محصولات کارخانه دکتر عبیدی با نام تجاری به دیوار نصب بود. تمام داروهای کارخانه داروسازی کوثر در تاجیکستان موجود بود.

بزرگ‌ترین داروخانه شهر دوشنبه، داروخانه شماره ۱ نام داشت. این داروخانه ۱۰ دهانه مغازه و ۶ غرفه عرضه دارو داشت. هر غرفه را یک نفر دکتر داروساز زن اداره می‌کرد و داروهای کارخانه دکتر عبیدی و کارخانه داروسازی کوثر نیز در آنجا عرضه می‌شد. داخل یک فروشگاه بزرگ ورزشی، یک غرفه کوچک به نام داروخانه وجود داشت که به وسیله یک دکتر داروساز زن اداره می‌شد. در این

داروخانه نیز قرص تئوفیلین روتارد، قرص انالاپریل ۲۰ میلی‌گرمی و قرص سرماخوردگی بزرگسالان با نام تجاری کوریزان موجود بود که تماماً در روی جعبه‌ها به زبان روسی نوشته شده بود.

۱۷ - قیمت دارو در تاجیکستان ثابت نیست. مثلاً یک بسته صد عددی قرص سرماخوردگی دکتر عبیدی با دو قیمت ۸/۲۰ و ۱۰ سامانی عرضه می‌شد. سوسپانسیون آمپی‌سیلین ۱۲۵ میلی‌گرمی بالکان فارما بلغارستان نیز با سه قیمت ۳/۵، ۴ و ۴/۵ سامانی در داروخانه‌ها وجود داشت. نسخه پزشک بیشتر شبیه یک تکه کاغذ معمولی و عمدتاً گاهی بود که نام تعدادی دارو روی آن نوشته شده بود. داروخانه هر دارویی را که به بیمار تحویل می‌داد روی آن خط می‌کشید. در این جا بد نیست که مروری بر قیمت بعضی از داروها داشته باشیم:

کپسول آمپی‌سیلین ۵۰۰ میلی‌گرمی کوثر - ۱۲ عدد	۴/۸۰ سامانی	(۱۲۴۸۰ ریال)
کپسول آمپی‌سیلین ۵۰۰ میلی‌گرمی روسی - ۱۰ عدد	۲/۳۰ سامانی	(۵۹۸۰ ریال)
سوسپانسیون آموکسی‌سیلین ۱۲۵ میلی‌گرمی کوثر	۳/۸۰ سامانی	(۹۸۸۰ ریال)
کپسول فلوکستین ۲۰ میلی‌گرمی عبیدی - ۲۰ عدد	۵ سامانی	(۱۳۰۰۰ ریال)
قرص انالاپریل ۲۰ میلی‌گرمی عبیدی - ۲۰ عدد	۱۲ سامانی	(۳۱۲۰۰ ریال)
قرص انالاپریل ۵ میلی‌گرمی عبیدی - ۲۰ عدد	۴/۵ سامانی	(۱۱۷۰۰ ریال)
قرص کوآموکسی‌کلاو ۳۷۵ میلی‌گرمی کوثر - ۱۸ عدد	۲۷/۶۰ سامانی	(۷۱۷۶۰ ریال)
آمپول ولتارن نوواریس - ۶ عدد	۲۹۰ سامانی	(۶۷۶۰۰ ریال)
آمپول اوروگرافین ۶۰ درصد آلمان - ۱۰ عدد	۲۹۰ سامانی	(۷۵۴۰۰۰ ریال)
قرص مترونیدازول واژینال ۵۰۰ میلی‌گرمی اسپسیا - ۱۰ عدد	۱۵ سامانی	(۳۹۰۰۰ ریال)
کرم زوویراکس ولکام (۵ درصد) - ۲ گرمی	۲۶ سامانی	(۶۷۶۰۰ ریال)
قرص دیان ۳۵ آلمانی - ۲۱ عدد	۳۵ سامانی	(۹۱۰۰۰ ریال)

همان گونه که مشاهده می‌شود داروهای اروپایی که تماماً با نام تجارتي عرضه می‌شوند، در مقایسه با سایر داروها، قیمت بسیار بالایی دارند، و به دلیل انحصاری بودن، مردم مجبورند آن‌ها را در مواقع لزوم تهیه کنند.

۱۸- در یک داروخانه وقتی مشغول صحبت با خانم دکتر داروساز بودیم، مردی مراجعه کرد و سراغ یک کیسول آنتی بیوتیک خوراکی را گرفت که هیچ نسخه یا نوشته‌ای هم نداشت. وقتی دکتر داروساز سؤال کرد که دارو را برای چه کسی می‌خواهد، مرد پاسخ داد که بچه سه ماهه‌ام دچار عفونت شده و برای او دارو می‌خواهم. دکتر داروساز هم پاسخ داد کیسول خوراکی به درد او نمی‌خورد. مرد هم جواب داد که به من گفته‌اند این دارو برایش خوب است و سرانجام هم دارو را تهیه نکرد، زیرا آن چیزی را که می‌خواست احتمالاً اشتباه می‌گفت و داروخانه هم وقتی صحیح آن را توصیه کرد، مرد از خرید آن امتناع نمود.

۱۹- برای تهیه دارو، داروخانه نیاز خود را یادداشت می‌کند و هر چند روز یک بار شاگرد خود را برای تهیه کسری به عمده فروشی‌های دارو اعزام می‌کند. یکی از این عمده فروشی‌ها را هم بازدید کردیم. در نزدیکی بازار بزرگ شهر، فروشگاه نسبتاً بزرگی بود که سه غرفه بزرگ داشت. یکی فروشنده مواد غذایی، یکی فروشنده لوازم آرایشی بهداشتی و دیگری نیز غرفه عمده فروشی دارو بود. تفاوت آن با داروخانه‌های شهر، تعداد زیاد از هر دارو در داخل قفسه‌ها و ارزان بودن آن بود. زیرا این عمده فروشی، تک فروشی دارو هم به قیمت عمده فروشی داشت. همین مسئله ارزانی دارو در این محل باعث شده

بود که ازدحام عجیبی برای تهیه دارو توسط کسانی که یک دارو می‌خواستند و کسانی که برای تهیه کسری داروخانه آمده بودند، مقابل آن به چشم بخورد.

۲۰- در ۱۰۰ کیلومتری جنوب دوشنبه، شهر قرآن تپه واقع است. در این شهر نیز سری به داروخانه‌ها زدیم. داروخانه‌های شهر عمدتاً داروی روسی داشتند و از داروی ایرانی خبری نبود. از خانم دکتر وقتی سراغ داروی ایرانی را گرفتیم، یک بسته قرص آنتی‌اسید پاکستانی را به دلیل نوشته‌های به زبان اردو به ما ارایه کرد. این را هم بد نیست بدانید که دانشگاه دولتی شهر قرآن تپه یکی از دانشگاه‌های معروف تاجیکستان است که اخیراً به نام ناصر خسرو نام‌گذاری شده است.

۲۱- زبان مادری مردم تاجیکستان، زبان تاجیکی است. شاید بهتر باشد که بگوییم زبان آن‌ها فارسی با گویش خاص تاجیکی است. برای روشن شدن مسئله، بعضی لغات آن‌ها را در مقایسه با فارسی ذکر می‌کنم:

خلاصه = جمع بست	مدرسه = مکتب
نخست وزیر = سر وزیر	جنگ = حرب
کارشناس = کار بلد	بزرگ = کلان
کشور = مملکت	پنبه = پخته
رفتن = رفتگی	چین = ختن
می‌گیرم = می‌ستانم	پایان = ختم
ساختن = ساختگی	خراب = ویران
سرباز گمنام = عسکر نامعلوم	کمک = تشبث

اگر چه با خط فارسی تا حدودی آشنا هستند، ولی گویش شبیه فارسی را با حروف روسی می‌نویسند.

۲۲- معروف‌ترین خیابان شهر دوشنبه، خیابان رودکی است که مجسمه رودکی نیز در این خیابان قرار دارد. روی پایه مجسمه به زبان فارسی و روسی نام عبدالله رودکی و دوره زندگی وی به تاریخ میلادی (۹۴۱ - ۸۵۶) نوشته شده و این بیت شعر رودکی نیز به زبان فارسی روی آن حک شده است:
هر که ناموخت از گذشت روزگار

هیچ ناموزد ز هیچ آموزگار
۲۳- در مدخل ورودی کارخانه آلومینیم در شهر تورسان زاده دو کیوسک کوچک وجود داشت. در یکی روزنامه فروخته می‌شد، و دیگری نیز داروخانه‌ای کوچک بود. داروخانه‌ای که یک نفر داخل آن به سختی می‌چرخید و گرداننده آن نیز بر خلاف اکثر داروخانه‌های دوشنبه و شهرهای

دیگر تاجیکستان یک داروساز مرد بود. داروهای این داروخانه بسیار محدود و تماماً روسی بود. این داروخانه برای تهیه داروهای بود که پزشکان درمانگاه کارخانه برای کارکنان شاغل در کارخانه نسخه می‌کردند و تقریباً بیمار مراجعه کننده کم بود و داروخانه اصولاً نیازی به نگهداری داروی زیاد در داروخانه نداشت.

۲۴- کلام آخر این که وزارت بهداشت می‌تواند با الگوگیری از بسیاری از کشورهای تاجیکستان، نحوه دادن مجوز به دکترهای داروساز برای تاسیس داروخانه را بازنگری کرده و با دادن اجازه تاسیس داروخانه به تمام داروسازان، کار را به عرضه و تقاضا واگذاشته و برای همیشه خودش را از درگیر کردن با این معضل رها سازد. کار تاسیس داروخانه را نیز به‌عنوان یک مکان اقتصادی به خود داروسازان واگذار نموده و دخالتی در خیر و شر و به عبارتی سود و زیان آن نداشته باشد.

